

Урош Шуваковић*

Факултет за образовање учитеља и васпитача, Универзитет у Београду

ЖИКА – ДРУГ И ПРИЈАТЕЉ

Др Живојин Ђурић, научни саветник и вишедеценијски директор Института за политичке студије, Београд. Или, сасвим једноставно, како смо га сви звали – наш Жика.

Упознало смо се 90-их година, у згради ЦК, на Новом Београду, код заједничког пријатеља, проф. др Милана Јовановића. Ја сам се тада бавио младим социјалистима и студирао ФПН (ФПН је био расадник младих кадрова социјалиста, поменућу само неке блиске мојој генерацији – Дачић, Бранко Ружић, Бацковић, Воја Ђурђевић...). Жика је био опозиција, отприлике на позицијама десног центра, што би тада одговарало ДСС-у. Умерени националиста. Међутим, он сам никада није био члан ниједне партије. Сарађивао је са социјалистима због својих другова који су ту били (осим проф. Милана Јовановића, ту је спадао и проф. Јован Базић, који су му били блиски по годинама), док сам им се ја, као најмлађи, касније прикључио. Осим тога, а вероватно и пре тога, Жика је био патриота. Да додам – и локал-патриота. Неготин и источна Србија су му били увек на срцу и у памети. Њему на првом месту није била партија, већ патриа – Србија. То опредељење биће његова одлика све до смрти. У СПС је он видео патриотску партију, и зато нам је помагао на различите начине, истовремено нас критикујући због неких конкретних потеза, које је сматрао погрешним (нпр. сарадњу са ЈУЛ). Миланова канцеларија је тако постала стециште дијалога, понекад и жустрог, али се никада нико није ни на кога наљутио. Ја сам, наравно, бранио све што је СПС радио, премда сам и сам имао примедбе на неке од потеза; Жика би то беспошtedно критиковао, а Милан се трудио да се његови другови не заваде. Тако су пролазиле године наше власти. Иначе, Жика је имао обичај и да „ретерира”, преиспита свој став, призна другоме да је био у праву. То не може свако, то је одлика истинских интелектуалаца. А Жика је то био.

Дошла је и та судбоносна 2000. не само за СПС, већ и за Србију. Слободана Милошевића су убедили да распише и председничке и савезне парламентарне и локалне изборе истовремено. На састанку партијске координације коју је Слоба држао једном недељно (учесници: Слоба, Милан Милутиновић, Мирко Марјановић, Горица Гајевић, Миломир Минић, Никола Шаиновић, Драган Томић („Југопетрол”), Зоран Анђелковић Баки, Зоран Вујовић, Драгољуб

* uros.suvakovic@uf.bg.ac.rs

Милановић, Горан Перчевић, Ивица Дачић и ја), Слоба је саопштио да се иде на све те изборе истовремено. Иако најмлађи, ја сам рекао да то не треба радити, пошто њему мандат траје још годину дана, а да је тешко рећи какве су последице НАТО агресије на бирачко тело. Горица ме је подржала како би требало размислити, али се онда умешао Драган Томић и „објаснио” како без Слобине кандидатуре не можемо да добијемо савезне изборе. То је, наравно, била класична замена теза, пошто смо већ знали да ће ДПСЦГ Мила Ђукановића бојкотовати изборе, па ће СНПЦГ Момира Булатовића имати 30/30 црногорских посланика (дobili су 29/30), а у Већу република смо имали већину захваљујући пропорционалној додели мандата од стране црногорске скупштине у том већу.

На овај Томићев коментар надовезао се Слоба: „Пусти, Уроше, тако смо се договорили”. Ко се договорио? Када? Где? Тајну је Слоба однео са собом у гроб. Питао сам га више пута док је био у Хагу, није ми одговорио. „Не сећам се”, сваки пут би рекао. Професорка Мира Марковић ми је испричала да су она и Слоба шетали у врту виле „Мир”, да је он то њој предложио „да не бисмо замарали народ и бацали новац” и да је она то тако прихватила. Опет, ја могу да сведочим да ме је председник Милан Милутиновић негде у фебруару позвао и замолио да ја Слобу убедим да „одмах идемо на све изборе. Он ће те послушати, јер ти верује”. Одбио сам ово децидно, пошто нисам хтео да ризикујемо Слобин мандат, а сви који су били на оној координацији (зато сам навео њихова имена), а још су живи, то могу да потврде.

И сада долазимо до улоге Жике Ђурића. По налогу Горице Гајевић, Милан је ангажовао Жику – коме смо сви потпуно веровали – да се уради испитивање јавног мњења о подршци председничким кандидатима. Резултати истраживања су били јасни: Слоба неће победити у првом кругу, практично може да рачуна само на српске гласове, мањине ће бити за опозицију. Ако Српска радикална странка да свог кандидата, и он ће нешто гласова узети Слоби. Резултате је Милан представио Слоби. „Ако ме народ хоће у реду, ако неће – не мора”. Слоба истраживањима јавног мњења није веровао. Остало је историја.

После 5. октобра 2000. почео је прогон социјалиста. Стигматизација је била „гебелсовска”. О овоме најбоље сведочи податак из истраживања које смо тада спровели да је само у априлу 2001., месецу чијим је концем ухапшен Председник Милошевић, у „Политици”, „Блицу” и „Вечерњим новостима” објављено чак 940 текстова који су били негативно конотирани према Председнику Слободану Милошевићу, СПС-у и „бившем режиму”, при чему 106 на насловницама и два специјална броја „Вечерњих новости” на укупно 64 странице (Шуваковић, 2009: 673). Био сам међу онима које је нови режим, без очигледног разлога, највише нападао. И колико су ме они

нападали, ја сам још више узвраћао. Најтеже ми је падало што су тој кампањи учествовали и поједини социјалисти, правећи праву хајку на мене, како у јавности, тако и унутар СПС. Али, то иде њима на част. Ово сам констатовао тек толико да не мисле да нисам разумео збивања и њихове намере.

Жика Журић се, међутим, показао као прави друг и пријатељ. Нпр. мени је тада било готово немогуће да објавим рад у неком научном часопису. Уредници су били заплашени. Ипак, захваљујући академику Чедомиру Попову и професору Миловану Митровићу, успео сам да први свој научни рад после 5. октобра објавим у *Зборнику Матице српске за друштвене науке*. Готово истовремено, Жика је помогао да ми буде објављено неколико радова у институтским часописима. Тако сам успео да будем изабран за доцента на Филозофском факултету у Косовској Митровици.

Године 2010. сам именован за члана Управног одбора Института за политичке студије. То је разгоропатило један део функционера ДС који су преко медија вршили притисак да будемо одмах разрешени¹. Жика на то није давао пет пара. Одлуку о мом именовању је сматрао потпуно исправном, будући да сам дипломирао, магистрирао и докторирао на ФПН-у. Нисам га никада питао о томе, али сам чврсто убеђен да је и он лично учествовао у том кадрирању мене за члана Управног одбора ИПС-а. Жика се у Институту чврсто држао начела „нека цвета хиљаду цветова”, омогућујући да се ту окупљају припадници различитих политичких опција, али чврсто држећи патриотски курс.

У том периоду Жика је био јакo критичан према социјалистима због коалиције са ДС, у чему смо се потпуно слагали. Сматрали смо да је неморално улазити у коалицију са партијом која је директно одлучила да се изручи председник СПС тзв. Хашком трибунали, чему су допринели да он тамо оконча свој живот. Обојица смо ценили да је ДОС штеточинска опција, а да Војислав Коштуница није био у стању да своју политику јасно артикулише док је био на власти, па ју је стога изгубио.

Премда је на почетку имао велику подршку грађана, Коштуница је заправо урадио све што је Запад тражио: затражио је приступање СРЈ ОУН, иако смо ми били земља-оснивач; амнестирао је албанске терористе (међу њима и Албина Куртија); због „необавештености” дозволио да Слободан Милошевић буде одведен у Хаг; потом „по Закону” испоручио Хагу све који су бранили

¹ Један мој збиља искрен и добар пријатељ који је био члан руководства СПС ме је позвао да се видимо и саопштио: „Слушај, Уки. Огроман је притисак због твог именовања. Не знам да ли ћемо успети да издржимо. Молим те поднеси оставку. Она ће бити код мене. Ако будемо морали – активираћемо је; ако не – све је у реду”. Одговорио сам да ме је СПС поставио, те да према томе има право и да тражи оставку, написао је одмах ту у његовој канцеларији и предао му је. Није никада активирана. Ово само сведочи о томе колики је степен острашћености код људи из ДОС, прецизније из ДС, према нама социјалистима био чак једну деценију после њиховог преузимања власти.

земљу; прихватио је трансформацију Југославије у Државну заједницу Србије и Црне Горе, по истом моделу као што је СССР трансформисан у Заједницу Независних Држава (Ђукић, 2010)²; легитимисао независност Црне Горе, остављајући тако Србију без изласка на море први пут после балканских ратова; млако реаговао (формалистички) на самопроглашену независност тзв. Косова, исправно је називајући лажном државом; да би после свега раскинуо коалицију са ДС због ЕУЛЕКС-а, удобно пишући књиге и упозоравајући да је Србија стављена пред избор: КиМ или ЕУ! Погубност власти ДОС, посебно ДС, је Жики и мени од почетка била јасна, али тадашњем шефу државе није било. Или му је било лакше да му ништа не буде јасно.

И Жики и мени је Косово и Метохија била централни оријентир оцене нечије политике. Ко искрено брани Космет има нашу подршку. Наравно, Жика је почесто бивао сумњичав у погледу те искрености, често се преиспитивао, дуго смо причали у његовој канцеларији.³ О свему, а највише о националној политици која нас је обојицу преокупира.

На Жикину иницијативу организовани су бројни научни скупови у ИПС-у. Они су третирали различите политиколошке теме, пре свега оне које су имале национални значај. Тако је Институт неговао оно што није било *main stream* у досовској Србији. Имали смо тада проблем са простором, али је то углавном решавано коришћењем просторија некадашње зграде Протокола на Теразијама. Ипак, Жика је пред крај свог директоровања и, на жалост, животног пута, успео да обезбеди леп и функционалан простор за Институт у некадашњој згради Народне скупштине, у Улици краља Милана. За његова живота нисмо се тамо преселили из техничких разлога, али већ данас Институт ту ради у пуном опсегу. Циљ просторног проширења и делатности Института у комфорнијим условима постигнут је благодарећи Жикиној децениској упорности да се добије баш тај и такав простор.

Важна Жикина заслуга је била развој и одржавање институтских часописа. Сада су сви на листи Министарства, у различитим, али високим категоријама. Осим тога, успео је обезбеди кадар како би ИПС могао независно од других института да врши изборе у научна звања, али је примио и плејаду младих истраживача који су се у Институту развијали и стасавали као научни радници. Када су се *Социолошки преглед* и Српско социолошко друштво нашли у незавидној ситуацији, због изненадног отказивања простора у коме смо били регистровани и то неколико деценија (ИДН), Жика је одмах прихватио регистрацију на адреси ИПС. Тако је отпочела сарадња ИПС са

² Од Председника Милошевића је Запад то исто тражио, на Хашкој конференцији 1991., само за случај СФРЈ. На то је он језгровито одговорио да „нити смо раније, нити бисмо се сада сложили са укидањем Југославије потезом пера” (Милошевић, 2008: 120).

³ У међувремену сам ја, 2014. постао председник Управног одбора Института, па смо се од тада чешће виђали.

Српским социолошким друштвом, чиме је делимично отклоњен антагонизам између ове две струке, који никада није имао научног утемељења. Сарадња се није сводила само на сарадњу часописа, већ су заједнички организоване и научне конференције. Идентично је Жика поступио и у погледу *Архива за правне и друштвене науке*, помажући обнављање његовог рада после дуже времена застоја.

Ми, Жикини пријатељи и другови, смо се у извесном смислу огрешили о њега. Пошто се често жалио да је болестан, сви смо мислили да претерује. Сем тога, веровали смо да је узрок томе у разним стресним ситуацијама којих, нарочито последњих година, није било мало. При том, кад год би ишао да се прегледа, резултати су му били у границама нормалних. Све до последњих годину и по – две, када смо сви најзад схватили да се збиља разболео. Покушавали смо да му помогнемо колико смо могли.

Међутим, и тада је Жика остао активан. На мој позив ангажовао се у Фондацији за српски народ и државу, и израдио чак четири брошуре (Ђурић, Стојадиновић, 2020; 2021а; 2021б; Ђурић, Стојадиновић, Спасовић, 2021), од којих како се види чак три скупа са др Мишом Стојадиновићем, у сврху политичког образовања људи који почињу да се баве политиком. Планирали смо и пету, из области историје савремених политичких партија, али је за њу била неопходна архивска грађа, на жалост недоступна. Осим тога, када је осниван часопис *Напредак*, ја сам смислио назив, док је Жика био тај који ми је сугерисао да, вероватно по угледу на *Политичку ревију*, стоји у називу и ближе одређење: *часопис за политичку теорију и праксу*. Наравно, сугестија је била добродошла и прихваћена је, па се Жика може, донекле, сматрати и «кумом» овог часописа.

Док није сасвим пао у болесничку постељу, с времена на време, виђали смо се код њега у канцеларији. Био је то почетак рата у Украјини, па нам је то била и главна тема. Схватили смо да се свет преобликује. Дуге телефонске разговоре смо водили и док је лежао у болници. Разговарали смо барем једанпут недељно, углавном о збивањима у Украјини, али и о Институту. Размишљао је, бринуо се и оптерећивао, чак и текућим питањима. Последњи пут смо разговарали само два дана пред његову смрт. Споро је говорио, али је био потпуно свестан. Био сам запањен када ми је у петак Смиљана Пауновић јавила да је прикључен на апарате. Јасно је било да је стигао, прерано, биолошки крај.

Међутим, човека не памте по година живота, већ по делима која је иза себе оставио. Осим научних радова које је објавио, укључујући и последњу монографију (Ђурић, Стојадиновић, 2022) – чије је корице и прелом успео да види у болници – може се слободно рећи да је Жикино животно дело Институт за политичке студије. Није га основао, није био ни први ни најпознатији

директор, али јесте био директор који је оставио најснажнији печат на рад ове научне установе. Слободно се може рећи да је Институт прерастао у савремену институцију и постао препознатљив у јавности управо по Жики Ђурићу. Сигуран сам да ће време које долази ту оцену потврдити.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Ђурић, Срећко. 2010. *Тајне беловешке пушће: Вискули – последњи дани СССР*. Београд: Албатрос плус.
- Ђурић, Живојин., Стојадиновић, Миша. (прир., 2020). *Конституисање српске државности у XIX веку: први део*. Београд: Фондација за српски народ и државу.
- Ђурић, Живојин., Стојадиновић, Миша. (прир., 2021а). *Конституисање српске државности у XIX веку: други део 1*. Београд: Фондација за српски народ и државу.
- Ђурић, Живојин., Стојадиновић, Миша. (прир., 2021б). *Конституисање српске државности у XIX веку: други део 2*. Београд: Фондација за српски народ и државу.
- Ђурић, Живојин., Стојадиновић, Миша. 2022. *Анатомија неолибералног светског поретка*. Београд: Институт за политичке студије
- Ђурић, Живојин., Стојадиновић, Миша., Спасовић, Ивана. (прир., 2021). *Знамените личности Србије XIX века*. Београд: Фондација за српски народ и државу.
- Милошевић, Слободан. 2008. *Прилог историји двадесетог века*. Београд: Трећи миленијум.
- Шуваковић, Урош. 2009. Партијска држава: могућност њеног настанка и развоја на примеру савремене Србије, *Теме* XXX (2): 663-682. Доступно на: <http://teme2.junis.ni.ac.rs/public/journals/1/previousissues/teme2-2009/teme%202-2009-19.pdf>